

A.С. НОВІКОВА

СУЧАСНИЙ СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВИНОРОБНОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ

Виноградарство і виноробство є традиційними і високоприбутковими галузями в агропромисловому комплексі України. Виноробна галузь в Україні має значний потенціал, але через стрімкі зміни як економічної, так і політичної ситуації в країні, що відбулися за останні п'ять років, динаміка виробництва і продажів вина суттєво погіршилася. Хоча проблеми виноробної галузі досліджувалися багатьма вітчизняними науковцями, залишається актуальним питання відстеження ситуації в галузі, виявлення нових тенденцій розвитку галузі і перешкод для цього розвитку. Метою статті є аналіз сучасного стану і динаміки розвитку виноробної галузі в Україні, визначення проблем галузі і шляхів їх вирішення. Проаналізовано динаміку і структуру виробництва вина в Україні за період 2013-2018 р.р. Показано, що після різкого погіршення ситуації в галузі у 2014 р. виробництво вина в галузі поступово почало зростати, але в 2017 році знов спостерігалось зменшення обсягів виробництва. Визначені основні гравці на ринках ігристих і тихих вин і проаналізовано зміни в розподілі часток ринку між виробниками тихих вин за період 2014-2017 р.р. Виявлені зовнішні і внутрішні чинники, що перешкоджають розвитку галузі на сучасному етапі. Так, високі акцизні збори на тлі зниження купівельної спроможності цільових ринків ведуть до зменшення попиту на виноробну продукцію на внутрішньому ринку. Це не стосується тільки столових вин, акциз на які не підвищувався. В той же час посилюється конкуренція з боку іноземних виробників вина. Аналіз динаміки експорту і імпорту виноробної продукції показав, що хоча українські виробники винної продукції поступово збільшують обсяги експорту і розширюють географію експортних поставок, імпорт винної продукції все ж таки суттєво перевищує експорт. До позитивних змін в галузі можна віднести розширення деякими виробниками площ під виноградниками.

Таким чином, виноробна галузь України поступово відновлюється після обвалу у 2014 році, але існує низка проблем, які перешкоджають динамічному розвитку галузі. Вирішення цих проблем вимагає підтримки з боку держави, зокрема, встановлення нульової відсоткової ставки акцизного збору на ігристі, сухі та інші види вина, технологія виробництва, яких не передбачає використання етилового спирту, а також підтримка виноробів у просуванні вітчизняних вин за кордоном, що сприятиме освоєнню нових ринків.

Ключові слова: виноробна галузь, ринок виноробної продукції, ринок ігристих вин, ринок тихих вин, динаміка виробництва вина, імпорт і експорт виноробної продукції, конкуренція

A.E. НОВИКОВА

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ВИННОЙ ОТРАСЛИ В УКРАИНЕ

Виноградарство и виноделие являются традиционными и высокодоходными отраслями в агропромышленном комплексе Украины. Винодельческая отрасль в Украине имеет значительный потенциал, но через стремительные изменения как экономической, так и политической ситуации в стране, произошедшие за последние пять лет, динамика производства и продаж вина существенно ухудшилась, хотя проблемы винодельческой отрасли исследовались многими отечественными учеными, остается актуальным вопрос отслеживания ситуации в отрасли, выявление новых тенденций развития отрасли и препятствий для этого развития. Целью статьи является анализ современного состояния и динамики развития винодельческой отрасли в Украине, определение проблем отрасли и путей их решения. Проанализирована динамика и структура производства вина в Украине за период 2013-2018 г.г. Показано, что после резкого ухудшения ситуации в отрасли в 2014 производство вина в отрасли постепенно начало расти, но в 2017 году вновь наблюдалось уменьшение объемов производства. Определены основные игроки на рынках игристых и тихих вин и проанализированы изменения в распределении долей рынка между производителями тихих вин за период 2014-2017 г.г. Обнаруженные внешние и внутренние факторы, препятствующие развитию отрасли на современном этапе. Так, высокие акцизные сборы на фоне снижения покупательной способности целевых рынков ведут к уменьшению спроса на винодельческую продукцию на внутреннем рынке. Это не касается только столовых вин, акциз на которые не повышался. В то же время усиливается конкуренция со стороны иностранных производителей вина. Анализ динамики экспорта и импорта винодельческой продукции показал, что хотя украинские производители винной продукции постепенно увеличивают объемы экспорта и расширяют географию экспортных поставок, импорт винной продукции все же существенно превышает экспорт. К позитивным изменениям в отрасли можно отнести расширение некоторыми производителями площадей под виноградниками.

Таким образом, винодельческая отрасль Украины постепенно восстанавливается после обвала в 2014 году, но существует ряд проблем, препятствующих динамичному развитию отрасли. Решение этих проблем требует поддержки со стороны государства, в частности, установление нулевой процентной ставки акцизного сбора на игристые, сухие и другие виды вина, технология производства, которых не предусматривает использования этилового спирта, а также поддержка виноделов в продвижении отечественных вин за рубежом, что будет способствовать освоению новых рынков.

Ключевые слова: винодельческая отрасль, рынок винодельческой продукции, рынок игристых вин, рынок тихих вин, динамика производства вина, импорт и экспорт винодельческой продукции, конкуренция

A.E. NOVIKOVA

CURRENT STATE AND TRENDS OF THE DEVELOPMENT OF THE WINE INDUSTRY IN UKRAINE

Viticulture and winemaking are traditional and highly profitable industries in the agricultural sector of Ukraine. The wine industry in Ukraine has considerable potential, but through the rapid changes in both the economic and political situation in the country over the past five years, the dynamics of wine production and sales has deteriorated significantly, although the problems of the wine industry have been studied by many domestic scientists, the issue of tracking the situation remains relevant in the industry, identifying new trends in the development of the industry and obstacles to this development. The purpose of the article is to analyze the current state and dynamics of the development of the wine industry in Ukraine, to identify industry problems and ways to solve them. The dynamics and structure of wine production in Ukraine for the period 2013-2018 are analyzed. It is shown that after a sharp deterioration of the situation in the industry in 2014, wine production in the industry gradually began to grow, but in 2017 there was again a decrease in production volumes. The main players in the markets of sparkling and still wines are identified and changes in the distribution of market shares between producers of still wines for the period 2014-2017 are analyzed. Discovered external and internal factors hindering the development of the industry at the present stage. Thus, high excise taxes amid a decrease in the purchasing power of target markets lead to a decrease in demand for wine products in the domestic market. This does not apply only to table wines, the excise tax on which is not increased. At the same time, competition from foreign wine producers is intensifying. An analysis of the dynamics of exports and imports of wine products showed that although Ukrainian wine producers are gradually increasing their exports and expanding the geography of export supplies, wine imports still significantly exceed exports. The positive changes in the industry include the expansion of areas under vineyards by some manufacturers.

Thus, the wine-making industry of Ukraine is gradually recovering after the collapse in 2014, but there are a number of problems that impede the dynamic development of the industry. The solution of these problems requires government support, in particular, the establishment of a zero excise tax rate for sparkling, dry and other types of wine, production technology that does not involve the use of ethyl alcohol, and support for winemakers in promoting domestic wines abroad, which will facilitate the development of new markets.

Keywords: wine industry, market for wine products, market for sparkling wines, market for still wines, dynamics of wine production, import and export of wine products, competition

Вступ. Виноградарство і виноробство завжди були традиційними і високоприбутковими галузями в агропромисловому комплексі України, які на 10–12% наповнювали державний бюджет країни, а продукція цих галузей користувалась високим попитом як в Україні, так і за її межами [1]. Роль і місце виноробної галузі в агропромисловому комплексі України визначається наявністю сприятливих природно-кліматичних і ґрунтових умов.

Сьогодні галузь переживає не найкращі часи: високі акцизні збори, зниження купівельної спроможності цільових ринків, зменшення експорту вітчизняної продукції на російський ринок, - все, це негативно позначається на виробництві і продажу виноробної продукції.

В наші дні вино виготовляється по всьому світу. Не тільки європейські країни, які мають давні традиції виноробства, але і інші держави, можуть запропонувати світові яскраві, свіжі, екзотичні ідеї в даній галузі. В умовах глобалізації вітчизняні виноробні підприємства стикаються з міжнародною конкуренцією не тільки на глобальному, але і на внутрішньому ринку, що визначає необхідність підвищення конкурентоспроможності українських підприємств. І хоча виноробство – галузь вітчизняної економіки із великими потенційними можливостями, історичними традиціями, значним кадровим, технологічним та науковим потенціалом, але рухатися вперед у виноробстві – це довгий процес, що вимагає як величезних фінансових і часових витрат, так і підтримки держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми виноробної промисловості досліджувалися у працях Власова В.В. [2], Джабурія Л.В. [2], Белоус І.В. [2,3] та інших вітчизняних науковців. Зокрема, досліджувалися динаміка і структура виробництва і споживання вина в Україні, визначалися чинники, що впливають на розвиток виноробної галузі, і основні перешкоди для цього розвитку. В той же час, оскільки ситуація в галузі постійно змінюється, залишається актуальним питання відстеження цих змін і виявлення нових тенденцій розвитку галузі.

Постановка проблеми. Виноробна галузь в Україні має значний потенціал, але через стрімкі зміни як економічної, так і політичної ситуації в країні, що відбулися за останні п'ять років, динаміка виробництва і продажів вина суттєво погіршилася, що обумовлює необхідність проведення аналізу галузі та визначення шляхів вирішення проблем виноробних підприємств.

Мета цієї роботи – проаналізувати сучасний стан виноробної промисловості України, визначити тенденції її розвитку, виявити зовнішні і внутрішні чинники, що перешкоджають розвитку галузі на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Історія виноробства України сягає корінням в історію. Дана галузь почала свій розвиток з часів перших грецьких поселень на території країни. Безумовно, найкращим місцем для виноробства є південь України, де клімат є найбільш сприятливим для вирощування винограду. Однак багато сортів можна вирощувати і в будь-якому іншому регіоні.

Протягом 2008-2018 рр. внаслідок несприятливої для сільськогосподарських виробників політики держави та інших негативних чинників спостерігалось різке скорочення валового виробництва винограду. В період з 2013 по 2016 рік – в Україні площі виноградників поступово зменшувалися, в цей же час у світі вони з кожним роком зростали. На сьогодні площі під виноградниками в Україні становлять близько 42 тисяч гектарів, за 2014-2019 рр. вони зменшилися приблизно на 7 тисяч гектарів [4]. Тенденція зниження використання земель пов'язана з дорожнечою насаджень.

В той же час площі, які займають виноградники на території України, не в повному обсязі характеризують обсяг фактично отриманого врожаю. Адже врожайність винограду залежить від агрокліматичних умов, рівня використання добрив, культури землеробства, інших факторів [5].

Негативні зміни у виноробній промисловості пов'язані зі збільшенням ціни закупівлі винограду для переробки, а також з недостатністю фінансування та недосконалістю чинної законодавчої бази [6]

На сьогоднішній день великі українські виробники найактивніше працюють в трьох сегментах.

Перший сегмент – це переробка винограду на виноматеріал і подальший його експорт в сусідні країни (здебільшого у Грузію).

Другий сегмент - розлив імпортного вина по пляшках для подальшої реалізації в Україні. За такою схемою в Україну потрапляє дороге вино, вироблене в Чилі та Молдові, після чого в роздрібних мережах реалізується за конкурентними цінами як, власне, молдавське і чилійське.

Третій сегмент орієнтований на місцевий ринок. Він включає в себе виробництво переважно недорогих вин з дешевих виноматеріалів різної якості обробки.

Частка елітних вин (четвертий сегмент) в загальному обсязі українського виробництва незначна - менше ніж піввідсотка [7].

Виноробну продукцію можна класифікувати за різними ознаками: залежно від якості і терміну витримки, технології виробництва, а також в залежності від сировини, з якої виготовлено вино. Так, в залежності від терміну витримки і якості, вина можуть бути простими (без особливої витримки),

марочними (витримка не менше 1,5 років в особливих умовах) і колекційними (відрізняються особливою якістю з витримкою більше 10 років).

Вина також поділяються на ігристі і тихі. Ігристе вино - це вино, насичене вуглекислим газом, що і робить його шипучим, при цьому вуглекислий газ виходить в результаті природного бродиння. Неправильно називати ігристе вино «шампанським». Шампанське – це різновид ігристого вина, яка може вироблятися виключно у французькій провінції Шампань.

Тихі вина – це звичайні вина, в складі яких не присутній вуглекислий газ [8].

За призначенням розрізняють вина столові (використовуються як смакове доповнення до столу) і десертні (подаються до десерту) [9].

За даними Державної служби статистики, протягом 2016 - 2018 рр. виробництво усіх видів винної продукції в Україні загалом впало на -18,2 % [10]. Далі розглянемо динаміку виробництва вина за видами в Україні у 2013-2017 роках, яка представлена у таблиці 1.

Таблиця 1 - Динаміка виробництва тихих та ігристих вин в Україні в 2013-2017 роках в натуральному вираженні, млн. дал [10]

Рік	Тихі вина	Ігристі вина	Усього
2013	11,6	5,4	17
2014	6,1	3,6	9,7
2015	6,5	4,7	11,2
2016	6,6	4,7	11,3
2017	6,7	3,6	10,3

Як видно з даних таблиці 1, в 2017 році Україна виробила на 40% менше як тихих, так і ігристих вин, ніж в 2013 році, що великою мірою пов'язано із політичною ситуацією, втратою російського ринку, а також з тим, що з 2014 року в загальних показниках виробництва не враховується вино, вироблене на кримському півострові. І хоча після падіння у 2014 році виробництво як тихих, так і ігристих вин почало поступово зростати, у 2017 році знову спостерігається зниження обсягів виробництва. Основні гравці на ринку ігристих вин, на яких припадає значна частка виробництва, представлені на рисунку 1.

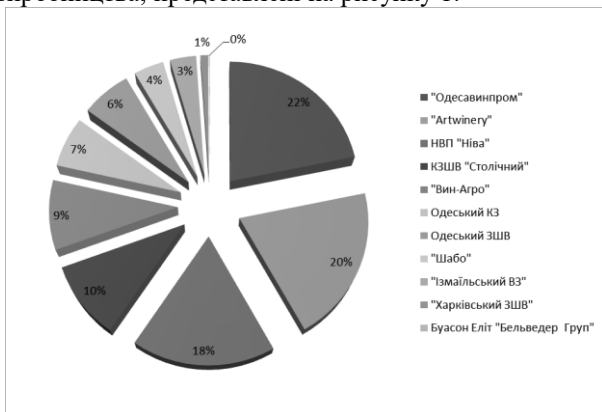

Рисунок 1 - Частки основних гравців на ринку ігристого вина у загальному обсязі виробництва у 2017 році [11]

Як видно, до трійки лідерів входять «Одесавинпром», «Artwinery» та НВП «Нива».

Дані щодо розподілу ринку тихих вин між основними його учасниками у 2014 та 2017 роках наведені в таблиці 2.

Таблиця 2 – Розподіл часток ринку тихих вин між виробниками, %

Назва підприємства	Частка ринку, %	
	2014 рік	2017 рік
ТОВ «Торговельний дім «Інкерман»	13,50	15,40
ПрАТ «Алеф-Віналь»	12,52	13,00
ПрАТ «Коблево»	14,50	12,00
ТОВ «Сандора»	4,10	4,2
ПАТ «ІПТК «Шабо»	5,00	7,52
ПрАТ «Одесавинпром»	4,05	6,35
ТОВ «Кам'янка глобал вайн»	3,30	5,00
Інші	43,03	36,53
Усього	100	100

Як бачимо із таблиці 2, розподіл ринку тихих вин у 2017 році у порівнянні з 2014 роком дещо змінився. Свої позиції посилити майже всі великі виробники, за виключенням ПрАТ «Коблево», роблячи ринок більш концентрованим.

Далі розглянемо більш детально структуру виробництва вин у 2016-2018 рр. (таблиця 3).

Таблиця 3 - Виробництво винної продукції у 2016–2018 рр. за категоріями, тис. дал [12]

Назва	Вироблено продукції за 2016–2018 рр., тис. дал			
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення (%) 2018/2016 рр.
1	2	3	4	5
Вина, усього	30828,9	32921,1	25226	-18,2
У тому числі:				
Вина із свіжого винограду	4740,9	3733,4	3255,6	-31,3
Кріплені вина (Портвейн, Херес та інші)	1132,0	740,0	622,6	-45,0
Ферментовані суміші (сидр та інші)	2550,7	2815,7	2967,8	+16,4
Вермути та інші ароматизовані вина	1854,7	1617,3	1328,8	-28,4
Виноградне сушло	14488,8	17334,4	10906,2	-24,7

Після обвалу в 2014 року ринок поступово почав зростати щорічно, проте у 2017 і 2018 роках різко скоротився по деяких позиціях. Основна причина такої ситуації - зменшення платоспроможного попиту. Найбільшого скорочення зазнало виробництво кріплених вин (Портвейн, Херес, Мадера) і вина зі свіжого винограду — падіння у 2018 році в порівнянні з 2016 роком становило 45,0% і 31,3% відповідно. На 24,7% зменшилося у 2018 р. в порівнянні з 2016 роком виробництво винної сировини — виноградного суслу [13].

Згідно з даними Асоціації «Виноградарі і винороби України», які представлені у таблиці 4, виробництво столової групи вин демонструє позитивну динаміку, в той час як виробництво десертних вин скорочується. Різниця в динаміці обумовлюється низька купівельною спроможністю внутрішнього ринку. Продукти, на які в останні роки підвищувалася ціна акцизного податку, зменшуються в обсягах виробництва, а на столове вино акциз не підвищувався.

Таблиця 4 - Виробництво столових і десертних вин за 2015–2018 рр., тис дал [13]

Назва	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Столове вино	5261	5660	6032	6156
Десертне вино	1097	913	640	625
Усього	6358	6573	6671	6782

2018 рік приніс деяким виноробам хороші погодні умови, які і вплинули на дозрівання ягід. Так як деякі винороби розширили свої площі під виноградники, то виробництво столового вина буде поступово зростати і далі. Так, компанія «Коблево» збирає на 25% більше врожаю в порівнянні з 2017 роком. Всього ж у 2018 році було посаджено нових виноградників на 229 га. І 43,5 тис. га було виділено державою для виноградної культури [14].

Позитивна динаміка спостерігається також і в експорті винної продукції. У 2018 році українські винороби експортували продукції на понад 38 млн доларів [15] Сумарні обсяги імпорту та експорту винної продукції за період 2013-2018 рр. наведено на рисунку 2.

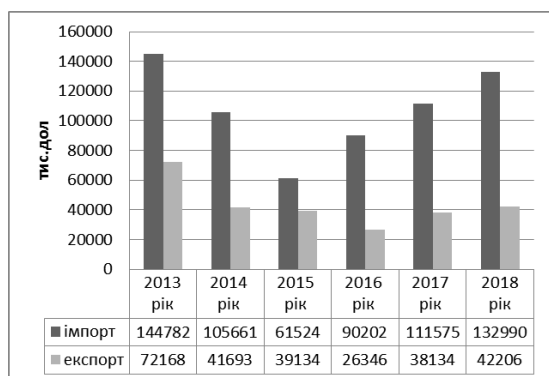

Рисунок 2 - Обсяг імпорту та експорту винної продукції (тисяч доларів США)

Як видно з рисунку 2, починаючи з 2017 року експорт відновив зростання, хоча рівня 2013 року ще не досяг. Багато споживають української алкогольної продукції такі країни, як Білорусь і Польща. Трудові мігранти із України підвищують попит на продукцію вітчизняних виробників, і як наслідок, обсяги реалізації не тільки вина, але і інших алкогольних напоїв збільшуються в тих країнах, де зростає кількість вітчизняних трудових мігрантів. [14]

Варто зазначити, що незважаючи на широку географію продажів, існує необхідність розширення присутності української виноградно-виноробної продукції на закордонних ринках. За даними Державної служби статистики України у 2017 році українські вина експортувалися до таких країн, як Росія, Азербайджан, Казахстан, Білорусь, Грузія, Китай, Ізраїль, Монголія, Туреччина, США, Австралія та інших. При цьому, географія експорту виноробної продукції в 2017 році практично не відрізнялася від 2016 року, але в 2018 році українські виробники вийшли зі своєю продукцією на ринки Чехії, ОАЕ, країн Африки. Вітчизняне вино, користується попитом в країнах ЄС, наприклад, Німеччина, куди теж експортується, але лідерами споживання українського напоїв залишаються країни СНД.

Розширення експортних поставок допоможе виноробній галузі України вийти на новий рівень, однак слід зазначити, що посилюється і конкуренція на внутрішньому ринку з боку зарубіжних виробників винної продукції. Перше місце серед імпортованих вин посідають італійські ігристі вина - частка імпорту дорівнює 67,8%, на другому місці вина з Грузії - 9,2%, далі йдуть Німеччина - 7,2%, Іспанія - 7,1%, Франція - 4,4%, Молдова - 2,6%, інші країни - 1,7%. Основною причиною того, що вітчизняні споживачі часто надають перевагу винній продукції іноземного походження є те, що вони довіряють якості вина країн, які мають багаторічну історію і традиції виноробства, хоча Україна також має 300-річну історію виноградного виробництва. Це є однією з проблем, що затримує розвиток галузі. У вирішенні цієї проблеми може допомогти держава. Прикладом може послужити Румунія. Держава влаштовує приблизно 15 заходів, так звані ярмарки, завдяки яким місцеві виробники можуть вийти на нові ринки збуту і зробити свої продукти більш впізнаваними [16].

Таким чином, однією з основних проблем виноробної галузі є те, що імпорт поступово витісняє вітчизняних виробників з ринку. Друга проблема, не менш значуща, полягає в тому, що після зменшення поставок до російського ринку і надання Європейським союзом незначних квот для імпорту, відбулося перенасичення ринку. Наприклад, в південних областях України цистерни забиті виноматеріалами, а виноградари не мають можливості розплатитися зі своїми робітниками [17].

Шляхи вирішення цих і вище згаданих проблем галузі, пов'язані з втручанням держави. Наприклад, нульова процентна ставка акцизного збору на ігристі, сухі та інші види вина, технологія виробництва, яких не передбачає використання етилового спирту, також матеріальна підтримка вітчизняних виноробів у

спеціалізованих виставках за кордоном. Такі заходи сприяють просуванню вин в інших країнах, що допоможе збільшити географію збуту.

Проаналізувавши ситуацію за останній час, можна зробити висновок, що останні п'ять років економічного і політичного дисбалансу, негативно вплинули на виноробну галузь. Однак за умов підтримки держави у галузі є шанси не тільки зайняти більш стабільні позиції на внутрішньому ринку, але й успішно освоювати зарубіжні ринки.

Список літератури

1. Кондратюк В. Велика рада в секції виноробства. *Сад, виноград і вино України*. 2001. Вип. №1. С.5-7.
2. Власов В. В., Джабурия Л. В., Белоус И. В. [и др.] *Винная дорога Одесщины*. Виноград. 2010. Вип. 1-2. С. 27-40
3. Белоус И. В. Причорномор'я. Особливості сучасного економічного розвитку виноградарства і виноробства України *Вісник аграрної науки*. 2010. Вип.2. С.53.
4. Авласенко О.А. Сучасні тенденції розвитку виноробства в Україні і її регіонах. *Ефективна економіка*. 2014. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3128> (дата звернення: 12.08.2019)
5. Іванченко К.В. *Розробка раціональної технології газованих напівгристих вин*: автореф. дис. на здобуття канд. техн. наук : спец. 05.18.07 Сімферополь. 2004. 35с.
6. Pro-consulting. «Нам потрібен свій Діоніс: аналіз ринку вина в Україні». URL: <https://pro-consulting.ua> (дата звернення: 12.08.2019)
7. Соколов А. «Не(винний) ринок: основные тенденции, внутреннее производство и импорт» URL: <https://delo.ua/business/nevinnij-rynok-osnovnye-tendencii-vnutrennee-proizvodstvo-i-import/> (дата звернення: 05.08.2019)
8. «Тихие и игристые вина: какие они и чем отличаются» URL: <https://alcomag.com.ua/news/> (дата звернення: 05.08.2019)
9. Настенко И. *Какое бывает вино?* URL: <https://wineclass.citylady.ru/art011.htm> (дата звернення: 05.08.2019)
10. Державна служба статистики України. *Статистична інформація Державної служби статистики України*. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 05.08.2019)
11. Ірина Чернявська. *Сп'янілі від кризи*. URL: <https://www.business.ua/business/2116-spianili-vid-kryzy> (дата звернення: 05.08.2019)
12. Субочев О., Киян Є. *Ринок алкогольної продукції*. URL: <https://rating.zone/rynok-alkoholnoi-produktsii/> (дата звернення: 05.08.2019)
13. Асоціація «Винороби та виноградарі України» URL: <http://awwu.com.ua/> (дата звернення: 05.08.2019)
14. Лошакова Н. *Урожайный год: сможет ли украинское вино сравняться по качеству с импортным*. URL: <https://delo.ua/business/urozhajnyj-god-smozhet-li-ukrainskoe-vino-sravnj-350457/> (дата звернення: 05.08.2019)
15. Трофімцева О. *Експорт українського вина зріс на 20%*. URL: <https://agropolit.com/news/11131-eksport-ukrayinskogo-vina-zris-na-20-trofimtseva> (дата звернення: 05.08.2019)
16. Пиневиц-Тодорюк О. *Игристое в игре!* URL: <https://drinks.ua/news/igris-toe-v-igre/> (дата звернення: 05.08.2019)
17. Киссе А. *Премьер-министр Украины поручил оперативно изучить ситуацию в виноградарстве в одесской области*. URL: <https://topor.od.ua/anton-kisse-prizval-novoe-pravitelystvo-nemedlenno-spasaty-vinodelie-i-vinogradarstvo-v-odesskoy-oblasti/> (дата звернення: 05.08.2019)
2. Vlasov V. V., Dzhaburya L. V., Belous Y. V. [y` dr.] *Vy`nnaya doroga Odeshhy`ny*. [Wine Road Odeschiny.] *Vy`noGrad*. [VinoGrad] 2010. Vy`p. no 1-2. pp. 27-40
3. Belous I. V. *Pry`chornomor'ya. Osobly`vosti suchasnogo ekonomichnogo rozvy`tku vy`nogradarstva i vy`norobstva Ukrayiny`* [Features of the modern economic development of viticulture and winemaking in Ukraine] *Visny`k agrarnoyi nauky*. [Bulletin of Agricultural Science] 2010. Vy`p. no 2. p.53.
4. Avlasenko O.A. *Suchasni tendenci`yi rozvy`tku vy`norobstva v Ukrayini i yiyi regionax*. [Modern trends in the development of winemaking in Ukraine and its regions] *Efekty`vna ekonomika*. [Effective economy.] 2014. no 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3128> (accessed: 12.08.2019)
5. Ivanchenko K.V. *Rozrobka racional`noyi tekhnologii gazovany`x napivigristy`styx vy`n*: [Development of a rational technology for carbonated napivigristy wines:] avtoref. dy`s. na zdobuttya kand. techn. nauk: specz. 05.18.07 Simferopol` 2004. p. 35.
6. Pro-consulting. «*Nam potriben svij Dionis: analiz ry`nku vy`na v Ukrayini*». [We need our Dionysus: an analysis of the wine market in Ukraine] Available at: <https://pro-consulting.ua> (accessed 12.08.2019)
7. Sokolov A. «*Ne(vy`nnyj) rynek: osnovnye tendency`y, vnutrennee pro`zvodstvo y` y`mport*». [Non (wine) market: main trends, domestic production and import] Available at: <https://delo.ua/business/nevinnij-rynok-osnovnye-tendencii-vnutrennee-proizvodstvo-i-341147/> (accessed: 05.08.2019)
8. «*Ty`xy`e y` y`gry`stye vy`na: kaky`e ony` y` chem otly`chayutsya*» [Quiet and sparkling wines: what they are and how they differ] Available at: <https://alcomag.com.ua/news> (accessed: 05.08.2019)
9. Nastenka Y. *Kakoe byvaet vy`no?* [What is wine like?] Available at: <https://wineclass.citylady.ru/art011.htm> (accessed: 05.08.2019)
10. Derzhavna sluzhba staty`sty`ky` Ukrayiny`. [State Statistics Service of Ukraine] *Staty`sty`chna informaciya Derzhavnoyi sluzhby` staty`sty`ky` Ukrayiny`* [Statistical information of the State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed: 05.08.2019)
11. Iry`na Chernyavs`ka. *Sp`yanili vid kry`zy`*. [Intoxicated by the crisis.] Available at: <https://www.business.ua/business/2116-spianili-vid-kryzy> (accessed: 05.08.2019)
12. Subochev O., Ky`yan Ye. *Ry`nok alkogol`noyi produkciyi*. [Alcohol market] Available at: <https://rating.zone/rynok-alkoholnoi-produktsii/> (accessed: 05.08.2019)
13. Asociaciya «*Vy`noroby` ta vy`nogradari Ukrayiny`*» [Winemakers and winemakers of Ukraine] Available at: <http://awwu.com.ua/> (accessed: 05.08.2019)
14. Loshakova N. *Urozhajnyj god: smozhet ly` ukray`nskoe vy`no sravnyat`sya po kachestvu s y`mportny`m*. [Harvest year: will Ukrainian wine be able to match the quality of imported wine.] Available at: <https://delo.ua/business/urozhajnyj-god-smozhet-li-ukrainskoe-vino-sravnj-350457/> (accessed: 05.08.2019)
15. Trofimceva O. *Eksport ukrayins`kogo vy`na zris na 20%*. [Exports of Ukrainian wine increased by 20%.] Available at : <https://agropolit.com/news/11131-eksport-ukrayinskogo-vina-zris-na-20-trofimtseva> (accessed: 05.08.2019)
16. Py`nevych-Todoryuk O. *Y`gry`stoe v y`gre!* [Sparkling in the game!] Available at: <https://drinks.ua/news/igris-toe-v-igre/> (accessed: 05.08.2019)
17. Ky`sse A. *Prem`er-my`ny`str Ukray`ni poruchy`l operaty`vno y`zuchy`t` sy`uacy`yu v vy`nogradarstve v odesskoj obalsty`*. [The Prime Minister of Ukraine instructed to quickly study the situation in viticulture in Odessa Oblast] Available at: <https://topor.od.ua/anton-kisse-prizval-novoe-pravitelystvo-nemedlenno-spasaty-vinodelie-i-vinogradarstvo-v-odesskoy-oblasti/> (accessed: 05.08.2019)

References (transliterated)

1. Kondratyuk V. Vely`ka rada v sekciyi vy`norobstva. [Great tip in the winemaking section] *Sad, vy`nograd i vy`no Ukrayiny`* [Garden, grapes and wine of Ukraine.].2001. Vy`p. no 1. pp.5-7.

Надійшла (received) 18.03.2020

Відомості про авторів /Сведения об авторах / About the Authors

Новікова Анастасія Євгенівна (Новикова Анастасия Евгеньевна, Novikova Anastasiia Evgenivna) - Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», магістрант; м. Харків, Україна; e-mail: rich.anastasiya@gmail.com